

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาก็คือ การมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการคิด วิเคราะห์วิจารณ์ สามารถปรับตัวต่อสภาพการณ์ เฉลียวปัญหา ตัดสินใจแก้ปัญหา ตลอดจนสามารถประยุกต์ความรู้ใช้ได้อย่างถูกต้อง ทันสมัย และเหมาะสมต่อสภาพการณ์ในการปฏิบัติงานสาขาวิชาต่าง ๆ เพราะการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาเป็นการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการสร้างบัณฑิตให้มีคุณสมบัติเพื่อการประกอบวิชาชีพชั้นสูง เป็นผู้นำในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ บัณฑิตจะต้องมีความสามารถในการคิด วิเคราะห์วิจารณ์ ไตร่ตรอง พิจารณาเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล ถูกต้อง ตลอดจนสามารถตัดสินใจกระทำการต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม จะเห็นได้จากแผนอุดมศึกษาระยะยาว พุทธศักราช 2533 - 2547 ของทบวงมหาวิทยาลัย (2533) ได้เน้นบทบาทของอุดมศึกษาระยะยาวในด้านการสอนไว้ว่า สาระของการเรียนการสอนต้องเน้นการให้การศึกษาพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ การคิดและการใช้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ความคิดสร้างสรรค์ การวิพากษ์วิจารณ์ตลอดจนทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกสมัยใหม่

ในปัจจุบัน ระบบข้อมูลข่าวสาร และเหตุการณ์ต่าง ๆ ของโลก มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาและก้าวหน้าไปอย่างมากมายและรวดเร็ว ข้อความรู้มีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว จนยากที่จะตามได้ทัน ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความสามารถในการรับรู้ ประเมิน พิจารณาไตร่ตรอง และตัดสินใจสภาพการณ์ที่เผชิญได้ถูกต้อง สามารถเลือกประยุกต์ข้อความรู้ใช้ได้อย่างเหมาะสมรวดเร็ว และแม่นยำ การคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงเป็นสิ่งจำเป็นต้องเร่งพัฒนาให้เกิดขึ้นในผู้เรียนระดับอุดมศึกษาทุกสาขาวิชา

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นกระบวนการทำงานของสมองในการคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เพื่อตัดสินใจที่จะรับหรือปฏิเสธข้ออ้างต่าง ๆ การคิดอย่างมีวิจารณญาณนี้ประกอบด้วย เจตคติ ความรู้ ทักษะ โดยเน้นถึงเจตคติในการแสวงหาความรู้ ยอมรับการ

แสวงหาหลักฐานมาสนับสนุนข้ออ้าง การใช้ความรู้ในการอนุมาน การสรุปความ และตัดสินใจ สถานการณ์อย่างถูกต้องเหมาะสม (Moore and Parker, 1986 ; Watson and Glaser, 1964 ; and Ennis, 1985) จากการศึกษาค้นคว้าและวิจัยในเรื่องการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา พบว่า ความคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้น เป็นการทำงานของสมองที่สามารถพัฒนาได้ โดยการจัดหลักสูตร การใช้กลยุทธ์ในการสอน และการปฏิบัติที่เหมาะสม (Bloom, 1953 ; Dressel and Mayhew, 1954 ; Fuller, 1977 ; Furedy and Furedy, 1979 ; Glaser, 1941 ; Kerr, 1978 ; O' Brien and Shapiro, 1973 ; Perry, 1970 ; Smith, 1977. อ้างจาก Young Robert E. 1980) ในการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้น Kerfiss (1988 อ้างจาก Kramer M. K. 1993) กล่าวว่า ความคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยทั่วไปจะเน้นที่กิจกรรมการปฏิบัติ ในการช่วยผู้เรียนให้พัฒนาความเข้าใจในสถานการณ์ที่มีความหมายต่อเขา ผู้เรียนจะแสวงหาจากสถานการณ์คำถามหรือปัญหาซึ่งจะนำไปสู่ข้อสรุปที่มีเหตุผลสามารถตัดสินใจได้

สภาพการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาปัจจุบัน มักมีลักษณะอาจารย์เป็นผู้บอกสอนความรู้วิชาการต่างๆให้แก่ศิษย์เป็นส่วนใหญ่ ลักษณะของข้อความรู้มักอยู่ในกรอบของตำราและหนังสือที่ใช้สืบทอดกันต่อๆมา ไม่ค่อยได้เน้นในเรื่องการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ หรือการคิดและแก้ปัญหาสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเองอย่างแท้จริง

การเรียนการสอนในวิชาชีพการพยาบาล ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาทั่วไปเช่นกัน แต่มีลักษณะเฉพาะที่สำคัญคือเป็นการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติโดยตรงต่อมนุษย์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ พยาบาลต้องรับผิดชอบต่อชีวิตมนุษย์ ต้องตัดสินใจแก้ปัญหาผู้ป่วยที่เกิดขึ้นอย่างกระทันหัน รวดเร็ว และถูกต้อง แม่นยำ ตลอดเวลา ในขณะปฏิบัติการพยาบาล พยาบาลต้องเผชิญกับสภาพของผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะวิกฤติบ่อยครั้ง เช่น สภาพการสูญเสียโลหิตกระทันหัน สภาพะช็อคหมดสติ สภาพะหยุดหายใจกระทันหัน เป็นต้น สภาพะเหล่านี้ พยาบาลจะต้องใช้ความคิด พิจารณาอย่างรวดเร็วในการตัดสินใจสถานการณ์ที่พบ และเลือกใช้ความรู้ที่มีอยู่อย่างเหมาะสมทันที กระบวนการทางสมองนี้ต้องเป็นไปอย่างรวดเร็ว และถูกต้องเสมอ เพราะการตัดสินใจของพยาบาลทุกขั้นตอนมีความสำคัญ ต่อชีวิตและความปลอดภัยของผู้ป่วยตลอดเวลา ในอดีตที่ผ่านมา การเรียนการสอนวิชาชีพการพยาบาลมุ่งเน้นการปฏิบัติตามแนวทาง และทฤษฎีที่ได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด ลักษณะการเรียนการสอนจึงค่อนข้างเข้มงวด กวดขัน เน้นที่ความถูกต้องตามหลักการและทฤษฎีตลอดเวลา ผู้เรียนไม่ค่อยได้มีโอกาสใช้ความคิด

วิเคราะห์วิจารณ์หรือแสวงหาแนวทางต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งโดยแท้จริงแล้ว โทมัส คูลน์ (Thomas Kuln in Bandman, 1992) กล่าวว่า วิชาชีพการพยาบาล เป็นวิชาชีพที่ต้องเผชิญกับสภาวะของการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ข้อความรู้อย่างต่าง ๆ ทางทฤษฎี การปฏิบัติ ตลอดจนความคาดหวังของสังคม มิได้อยู่กับที่ การจัดการศึกษาจะต้องฝึกให้ผู้เรียนคิดเป็น เน้นให้ผู้เรียนสามารถพิจารณา ประเมินและหาข้อสรุปได้อย่างถูกต้องเหมาะสม การจัดเตรียม การดำเนินการศึกษา จะต้องเน้น การปฏิบัติที่มีคุณภาพ รวมถึง บทบาทหน้าที่ ที่มีความสัมพันธ์กับ ศาสตร์ทางการแพทย์ พยาบาลจำเป็นต้องใช้ ความคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลักทางตรรกะ และความคิดสืบสอบ มาผสมผสาน ประยุกต์ใช้ในสถานการณ์การพยาบาลอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในสภาพของสังคมปัจจุบันที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีผลกระทบถึงสุขภาพอนามัย โรคภัยไข้เจ็บและสภาพปัญหา ต่าง ๆ ของผู้ป่วยต้องแปรเปลี่ยนและเกิดขึ้นมากมาย อีกทั้งเทคโนโลยีด้านการรักษาพยาบาล มีการพัฒนาก้าวหน้าอย่างกว้างไกล กระบวนการเรียนการสอนต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สามารถ รับกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้

ด้วยเหตุนี้ บัณฑิตทางพยาบาลศาสตร์ในสังคมปัจจุบันจะต้องสามารถวินิจฉัยสภาพการณ์ ได้ถูกต้องแม่นยำ สามารถประยุกต์แนวคิดและข้อความรู้ได้เหมาะสมกับสภาพปัญหาที่เผชิญ สามารถวินิจฉัยสภาพปัญหาและความต้องการการช่วยเหลือของผู้ป่วยได้ถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ตัดสินใจแก้ไขปัญหาผู้ป่วย และปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสม รวดเร็วและทันเหตุการณ์ พฤติกรรมเหล่านี้ เป็นผล มาจากกระบวนการ ใช้ปัญญาในการคิดพิจารณา ไตร่ตรองอย่างมีวิจารณญาณ

จากการศึกษาวิจัยของ พรชูลี อาชวอำรุง (2537) พบว่านักศึกษาพยาบาลมีแบบการ เรียนแบบวิเคราะห์ต่ำกว่าแบบการเรียนอื่น ๆ ผู้วิจัยเป็นอาจารย์ทางพยาบาลศาสตร์ มองเห็น สภาพปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงการเรียนการสอน ที่เน้นการพัฒนาความคิด อย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาลให้เกิดขึ้นโดยเร็ว โดยมีความเชื่อว่า ความคิดอย่างมี วิจารณญาณนี้เกิดจากการได้รับการฝึกฝนอย่างถูกต้องเหมาะสม ดังนั้นหากได้มีการจัดสภาพการณ์ ให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว ย่อมสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นได้

ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณนั้น ผู้สอน จะต้องปฏิบัติอย่างมีขั้นตอน ดังที่ McPeck (อ้างจาก Norris, 1985) กล่าวว่า กระบวน การเรียนการสอน และการคิดของผู้เรียนจะต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอนอย่างมีเหตุผล การฝึก

ความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณนี้จะ ได้ผลและมีประโยชน์ที่สุดควรจะเป็นการฝึกพร้อมไปกับเนื้อหาวิชาการ มากกว่าการฝึกแยกเฉพาะ นอกจากนี้จากการศึกษาของ ราเชล (Rachel, 1989) ในพยาบาลวิชาชีพ พบว่าคะแนนความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณมีความสัมพันธ์กับคะแนนจากแบบทดสอบการตัดสินใจในการให้การพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดังนั้น ในกระบวนการเรียนการสอนหากได้มีการจัดสภาพการเรียนรู้ที่เหมาะสม ผู้สอนและผู้เรียนมีความพร้อมที่จะพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณในผู้เรียนแล้ว ย่อมจะสามารถพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณได้ ในเรื่องนี้ เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2537) ได้ศึกษาและพัฒนา รูปแบบพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับนักศึกษาครู โดยทดลองใช้รูปแบบการสอนที่สร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิดของนักทฤษฎีทางจิตวิทยา ด้านการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ในนักศึกษาวิทยาลัยครู เชียงราย จำนวน 42 คน ทดลองใช้กระบวนการสอนตามขั้นตอนการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณในนักศึกษากลุ่มทดลองจำนวน 21 คน สอนสัปดาห์ละ 2 วัน ๆ ละ 2 ชั่วโมง เป็นเวลา 5 สัปดาห์ จำนวนทั้งสิ้น 20 ชั่วโมง พบว่า หลังการทดลองนักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยของการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

เนื่องจากการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษานั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ 1) นิสิตนักศึกษา 2) อาจารย์ และ 3) กระบวนการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณจึงต้องอาศัยความพร้อมขององค์ประกอบทั้ง 3 ประการ คือ

- 1) นิสิตนักศึกษา จะต้องมีความพร้อมที่จะพัฒนาได้ทั้งความคิดและสติปัญญา มีวุฒิภาวะทางปัญญาและพร้อมที่จะพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณได้ในระดับสูง
- 2) อาจารย์ มีความสนใจ ยอมรับหลักการ พร้อมที่จะปฏิบัติตามขั้นตอนการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณในนักศึกษา
- 3) กระบวนการเรียนการสอน ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างอาจารย์กับนิสิต นักศึกษาในการปฏิบัติตามขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ

องค์ประกอบทั้ง 3 ประการดังกล่าวนี้ ย่อมปรากฏชัดเจนว่า สิ่งที่เป็นองค์ประกอบสำคัญก็คือ ตัวอาจารย์ และนิสิตนักศึกษา ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลในการจัดกระทำต่อบทบาทของตนเอง ต่อกระบวนการเรียนการสอน และต่อบรรยากาศในการเรียนการสอน แม้จะได้มีการกำหนดกระบวนการเรียนการสอน และจัดบรรยากาศในการเรียนการสอนที่เหมาะสมเพียงใด

ก็ตาม ก็ยังมีตัวแปรที่สำคัญทางการอุดมศึกษาที่น่าสนใจจำเป็นต้องศึกษาถึง คือ แบบการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษา และแบบการสอนของอาจารย์ โดยมีความเชื่อว่า นิสิตนักศึกษาแต่ละคนย่อมมีแบบการเรียนรู้ตามที่ตนถนัดและประสบความสำเร็จแตกต่างกัน และแบบการสอนของอาจารย์จะมีส่วนที่จะพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนิสิตนักศึกษาได้สูง หากอาจารย์ยอมรับและให้ความสนใจและร่วมมือในการพัฒนานิสิตนักศึกษา ดังที่ ทักแมน และเยทส์ (Tuckman และ Yates 1980, อ้างใน Sandra DeYoung, 1990) กล่าวว่า แบบการสอนของอาจารย์สามารถปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพสูงสุดได้ หากอาจารย์ยอมรับฟังข้อมูลย้อนกลับของนิสิตนักศึกษา อาจารย์มองเห็นความสำคัญ และต้องการปรับปรุงจริง ดังนั้นเมื่ออาจารย์มีความสนใจที่จะพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณใน นิสิตนักศึกษาแล้ว ย่อมสามารถจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมที่สุดได้

จากองค์ประกอบและข้อคิดเห็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา วิเคราะห์ถึงผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างแบบการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษา กับแบบการสอนของอาจารย์ ภายใต้การทดลองที่มีการจัดบรรยากาศ และใช้กระบวนการเรียนการสอนตามหลัก การพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากนั้นนำมาปรับแบบการสอนให้เหมาะสม กับแบบการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาต่อไป

ในเรื่องแบบการเรียนรู้ของนิสิตศึกษานั้น ผู้วิจัย จะมุ่งศึกษาแบบการเรียนรู้ของนักศึกษายาบาลโดยเน้นแนวคิดตามทฤษฎีของ เจ คิง (J. King, 1993) ซึ่งเป็นการศึกษาแบบการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการคิด โดยแบ่งตามการทำงานหลายมิติของเซลล์สมอง (Multifaceted Functions of the Brain) ออกเป็น 4 แบบ คือ 1) แบบการอ่าน (Reading) 2) แบบการฟัง (Audio) 3) แบบการการเห็น (Visual) และ 4) แบบการเคลื่อนไหว (Kinesthetic) แบบวัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของ เจ คิง นี้ พรชูลี อาชวอรุณ (2537) ได้นำมาพัฒนาใช้กับนิสิตนักศึกษาไทย แล้วพบว่า นักศึกษาไทยมีแบบการเรียนรู้เป็นแบบการอ่านสูงที่สุด คือร้อยละ 33 แบบการฟังร้อยละ 23 แบบการเห็นร้อยละ 22 และแบบการเคลื่อนไหวร้อยละ 22

สำหรับแบบการสอนของอาจารย์นั้น ผู้วิจัยสนใจศึกษาแบบการสอนในคลินิก วิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวชของอาจารย์พยาบาลที่สอนในลักษณะ อภิปรายก่อนปฏิบัติการพยาบาล และหลังปฏิบัติการพยาบาล (Preconference and Postconference) ซึ่งเป็น

การเรียนการสอนที่เน้นการประยุกต์ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ กับผู้ปวยจริง ในคลีนิกจิตเวช เปรียบเทียบกับแบบการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล จากการศึกษาครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างแบบการเรียนของนักศึกษาพยาบาลกับแบบการสอนของอาจารย์พยาบาลที่ส่งผลต่อการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเสนอแบบการสอนที่เหมาะสมในการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณในการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ อันจะเป็นแนวทางให้บัณฑิตทางพยาบาลศาสตร์ เป็นผู้ที่มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถคิดพิจารณาและตัดสินใจเกี่ยวกับสถานการณ์เหตุการณ์ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพการปฏิบัติการพยาบาลที่ดียิ่งต่อไป

คำถามของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเป้าหมายของการวิจัยว่า จะศึกษาวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ ของแบบการเรียนของนักศึกษาพยาบาล กับแบบการสอนของอาจารย์ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล และเสนอแนวทางในการพัฒนาแบบการสอนที่เหมาะสมในการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล

คำถามย่อยในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามย่อยไว้ 3 ประการดังนี้

- 1) จะมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างแบบการเรียนของนักศึกษาพยาบาลกับแบบการสอนของอาจารย์ ในการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล หรือไม่ ?
- 2) แบบการสอนของอาจารย์พยาบาลแบบพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณ กับการสอนแบบเดิม จะมีผลต่อการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาลที่มีแบบการเรียนต่าง ๆ แตกต่างกันหรือไม่ ? มากน้อยเพียงใด ?
- 3) ลักษณะของแบบการสอนที่เหมาะสมต่อการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาลควรเป็นอย่างไร ?

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. ศึกษาวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแบบการเรียนของนักศึกษา กับแบบการสอนของอาจารย์ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษายาบาล
2. เสนอแบบการสอนที่เหมาะสม ต่อการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตามแบบการเรียนของนักศึกษายาบาล

สมมุติฐานของการวิจัย

จากการศึกษาค้นคว้าเรื่องการเรียนรู้การสอนระดับอุดมศึกษา พบว่า ความคิดอย่างมีวิจารณญาณนี้ เป็นการทำงานของสมองที่สามารถพัฒนาได้โดยการจัดหลักสูตร การใช้กลยุทธ์ในการสอนและการปฏิบัติที่เหมาะสม (Bloom, 1953; Dressel and Mayhew, 1954; Fuller, 1977; Furedy and Furedy, 1979; Glaser, 1941; Ker, 1978; O'Brien and Shapiro, 1974; Perry, 1970; Smith, 1977. อ้างจาก Young Robert E. 1980) เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2537) ได้พัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยเน้นที่กระบวนการสอน 3 ขั้นตอน คือ ชั้นเสนอปัญหา ชั้นฝึกความสามารถในการคิด และชั้นประเมินกระบวนการคิด จากนั้นได้ทดลองใช้รูปแบบการสอนนี้ในนักศึกษาครู และพบว่าสามารถพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูได้อย่างมีนัยสำคัญที่ .001

มัวร์ และ ปาร์เกอร์ (Moore and Parker, 1986) ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณพบว่า ความคิดอย่างมีวิจารณญาณนี้เป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับทักษะที่เกิดขึ้นจากการฟังและการอ่านอย่างไตร่ตรอง รวมถึงการมองหาข้อสรุป และผลที่ตามมาซึ่งสามารถฝึกปฏิบัติให้เกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวัน จากการศึกษาของ เจ คิงส์ (J. King; 1993) เกี่ยวกับคุณลักษณะและนิสัยในการเรียนของนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยเน้นที่ความสามารถในการทำงานหลายมิติของเซลล์สมอง พบว่าผู้เรียนจะมีแบบการเรียนที่ตนประสบความสำเร็จ แตกต่างกันได้แบ่งแบบการเรียนของนิสิตนักศึกษาออกเป็น 4 แบบ คือ แบบการอ่าน แบบการฟัง แบบการเห็น และแบบการเคลื่อนไหว

ในการศึกษาคั้งนี้จึงมุ่งศึกษาทดลอง เพื่อวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแบบการเรียน
ของนิสิตนักศึกษา กับแบบการสอนของอาจารย์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณ์ของ
นิสิตนักศึกษายาบาล โดยมีสมมุติฐานในการวิจัย 3 ประการ ดังนี้

1. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างแบบการเรียนของนักศึกษา กับแบบการสอนของอาจารย์
ในการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณ์ของนิสิตนักศึกษายาบาล ภายหลังจากทดลอง
2. ภายหลังจากทดลอง คะแนนความคิดอย่างมีวิจารณ์ของนิสิตนักศึกษายาบาล
กลุ่มที่ทดลองสอนด้วยแบบการสอนเพื่อพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณ์ จะสูงกว่าก่อนการทดลอง
3. ภายหลังจากทดลอง คะแนนความคิดอย่างมีวิจารณ์ของนิสิตนักศึกษายาบาล
กลุ่มที่ทดลองสอนด้วยแบบการสอนเพื่อพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณ์ จะสูงกว่านิสิตนักศึกษายาบาล
กลุ่มที่สอนแบบเดิม

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแบบการเรียนของนิสิต
นักศึกษา และแบบการสอนของอาจารย์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณ์ของ
นิสิตนักศึกษายาบาล โดยการพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความคิด
อย่างมีวิจารณ์ในนิสิตนักศึกษายาบาลระดับปริญญาตรี ในเขตกรุงเทพมหานคร และสร้าง
รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณ์ในนิสิตนักศึกษายาบาล โดยพิจารณาถึง
ตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ มี 2 ตัวแปรหลัก คือ

1.1 แบบการเรียนของนิสิตนักศึกษา เน้นที่แบบการเรียนของนิสิตนักศึกษา
ตามทฤษฎีของ เจ คิง (J. King, 1993 อ้างจาก พรชูลี อาชวอำรุง, 2537) เน้นพื้นฐาน
ทฤษฎีการทำงานหลายมิติของ เซลล์สมองซึ่งแบ่งแบบการเรียนของนิสิตนักศึกษาออกเป็น 4 แบบ
คือ

- 1.1.1 แบบการเห็น (Visual)
- 1.1.2 แบบการฟัง (Audio)
- 1.1.3 แบบการอ่าน (Reading)
- 1.1.4 แบบการเคลื่อนไหว (Kinesthetic)

1.2 แบบการสอนของอาจารย์ เน้นที่แบบการสอนของอาจารย์พยาบาล ซึ่งสอนในคลินิก เป็นแบบอภิปรายก่อนปฏิบัติการพยาบาลและอภิปรายหลังปฏิบัติการพยาบาล (Preconference and Postconference) ในวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช และแบบการสอนที่พัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอาศัยขั้นตอนของ เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2537) ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) ชั้นเสนาองาน 2) ชั้นฝึกความสามารถในการคิด 3) ชั้นประเมินกระบวนการคิด

2. ตัวแปรตาม คือ คะแนนความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล ที่ได้จากแบบสอบวัดความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งประกอบด้วย แบบวัดความสามารถของนักศึกษา 7 ประการ คือ

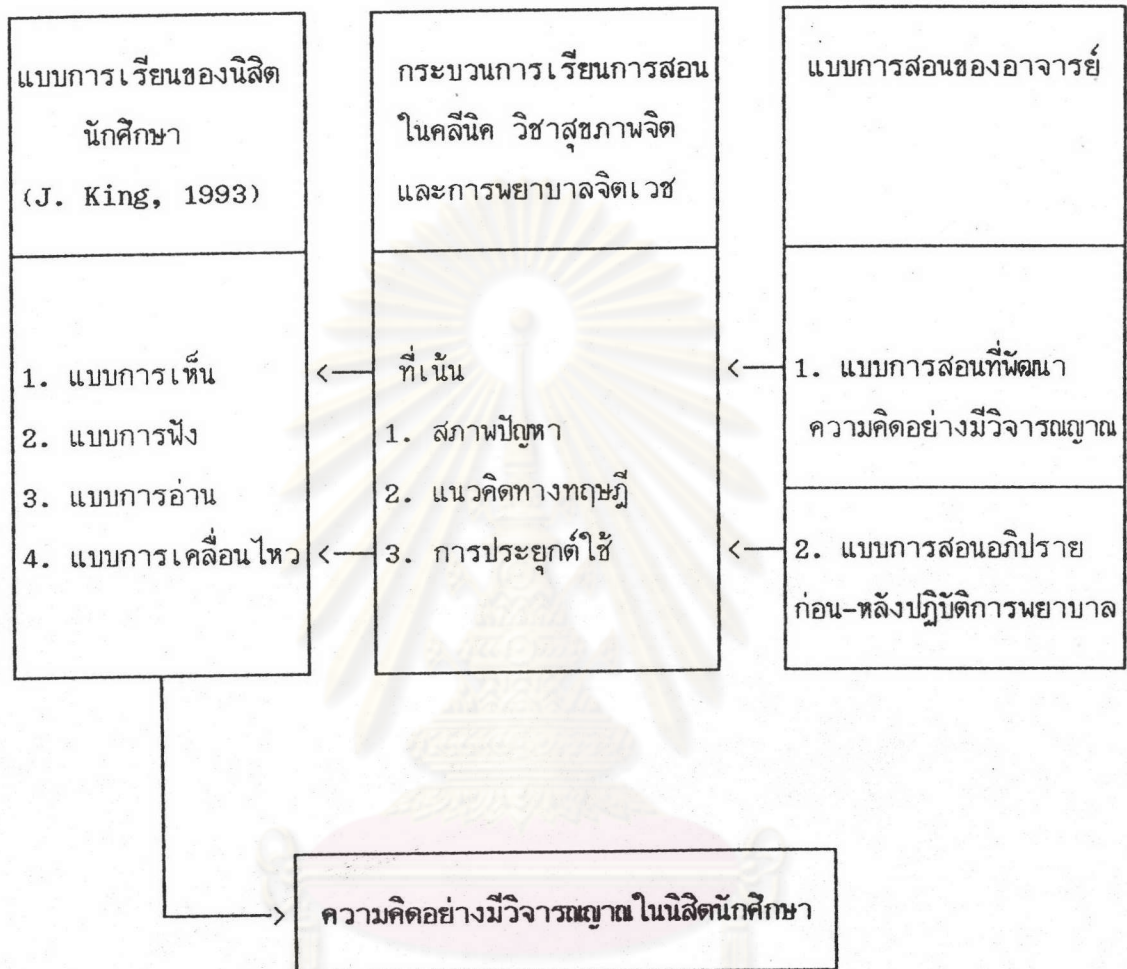
- 1) การระบุประเด็นปัญหา
- 2) การรวบรวมข้อมูล
- 3) การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล
- 4) การระบุลักษณะของข้อมูล
- 5) การตั้งสมมติฐาน
- 6) การลงข้อสรุป
- 7) การประเมินผล

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการทดลองเป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 กลุ่มที่สอง ที่กำลังศึกษาภาคปฏิบัติวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวชในคลินิก ในภาคปลาย ปีการศึกษา 2537 สังกัดวิทยาลัยพยาบาลสภากาชาดไทย

อาจารย์พยาบาลกลุ่มควบคุม เลือกจากอาจารย์ภาควิชาการพยาบาลจิตเวช ของวิทยาลัยพยาบาลสภากาชาดไทย ที่มีคุณสมบัติด้านบุคลิกภาพในการสอน อายุ ความรู้ และประสบการณ์การสอนใกล้เคียงกับผู้ทดลองมากที่สุด โดยพิจารณาและตัดสินใจจากการอภิปรายร่วมกับอาจารย์ของภาควิชาการพยาบาลจิตเวช

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นิยามคำสำคัญที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ หมายถึง การพิจารณาถึงผลที่เกิดจากกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่ทำต่อกันและกัน ในที่นี้มุ่งเน้นศึกษาถึง แบบการเรียนรู้ของนักศึกษา กับ แบบการสอนของอาจารย์ ที่ส่งผลต่อระดับความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษายาวาล เมื่อได้ใช้รูปแบบการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณ

แบบการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษา หมายถึง คุณลักษณะและนิสัยในการเรียนของนักศึกษายาวาลที่ได้จากการตีความจากการทดสอบด้วยแบบวัด แบบการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษา ตามทฤษฎีการทำงานหลายมิติของเชลล์สมอง ของ เจ คิง (J. King, 1993; อ้างจาก พรชูลี อาชวอำรุง, 2537) ซึ่งแบ่งแบบการเรียนรู้ของนิสิตนักศึกษาออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. แบบการเรียนรู้ด้วยการเห็น (Visual) หมายถึง ลักษณะและวิธีการเรียนของนิสิตนักศึกษาที่มีแนวโน้มในการใช้สายตา มองภาพ กราฟ แผนภูมิต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความทรงจำและการเรียนรู้

2. แบบการเรียนรู้ด้วยการฟัง (Audio) หมายถึง ลักษณะและวิธีการเรียนของนิสิตนักศึกษาที่มีแนวโน้มในการใช้หูฟังข้อความ สื่อทางเสียงต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดความทรงจำและการเรียนรู้

3. แบบการเรียนรู้ด้วยการอ่าน (Reading) หมายถึง ลักษณะและวิธีการเรียนของนิสิตนักศึกษาที่มีแนวโน้มในการใช้สายตาอ่านข้อเขียนหรือข้อความจากเอกสารตำราต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดความทรงจำและการเรียนรู้

4. แบบการเรียนรู้ด้วยการเคลื่อนไหว (Kinesthetic) หมายถึง ลักษณะและวิธีการเรียนของนิสิตนักศึกษาที่มีแนวโน้มในการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการก่อก่อให้เกิดความทรงจำและการเรียนรู้

แบบการสอนของอาจารย์ หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนที่อาจารย์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของข้อความรู้ที่กำหนดไว้ ในที่นี้จะเน้น 2 ลักษณะกว้างๆ ดังนี้

1. แบบการสอนที่เน้นขั้นตอนการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยเน้นกระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ

- 1) ชั้นเสนองาน
- 2) ชั้นฝึกความสามารถในการคิด
- 3) ชั้นประเมินกระบวนการคิด

นอกจากนี้ในการสอนจะต้องเน้นองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการคือ

ตัวผู้เรียนต้องพร้อมในด้านสมรรถนะ ประสบการณ์ชีวิต แรงจูงใจ วัฒนธรรม และค่านิยม

ตัวผู้สอนจะต้องเป็นผู้เอื้ออำนวย เป็นต้นแบบ เป็นผู้ประเมิน เป็นแหล่งความรู้และเป็น

ผู้ชำนาญการ

บรรยากาศในการเรียนการสอนจะต้องมีลักษณะเน้นความเป็นคน แรงจูงใจภายใน ความปลอดภัย ความเปิดเผย และความสะดวกสบาย

2. แบบการสอนของอาจารย์ในคลินิกที่เป็นแบบอภิปรายก่อน-หลังปฏิบัติการพยาบาลที่เคยสอนอยู่เดิม เป็นแบบการสอนที่เน้นการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ

ช่วงแรก เป็นการอภิปรายก่อนปฏิบัติการพยาบาล นักศึกษาเป็นผู้จัดเตรียมเนื้อหาเสนอต่อกลุ่ม นักศึกษาในกลุ่มและอาจารย์อภิปรายเพิ่มเติมให้ได้เนื้อหาที่สมบูรณ์ที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติต่อผู้ป่วย

ช่วงที่สอง เป็นการอภิปรายหลังปฏิบัติการพยาบาล นักศึกษาเป็นผู้จัดเตรียมปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติการพยาบาลนำมาเสนอต่อเพื่อนในกลุ่ม เพื่อในกลุ่มอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่ม อาจารย์ช่วยสรุปเพิ่มเติม

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การทำงานของสมองที่มีการคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบเกี่ยวกับข้อมูล หรือสถานการณ์ที่ปรากฏ โดยใช้ความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของตนเอง ในการสำรวจหลักฐานอย่างละเอียด เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่สมเหตุสมผลซึ่งสามารถประเมินได้จากคะแนนที่ได้จากแบบสอบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งประกอบด้วย การวัดความสามารถ 7 ด้าน ดังนี้

1. ความสามารถในการระบุประเด็นปัญหา เป็นความสามารถในการระบุหรือทำความเข้าใจ โดยการพิจารณาความหมาย ความชัดเจนของข้อมูล ข้อความ ข้ออ้าง หรือข้อโต้แย้ง หรือสถานการณ์ที่ปรากฏ เพื่อกำหนดข้อสงสัยและประเด็นหลักที่ควรพิจารณาและแสวงหาคำตอบ

2. ความสามารถในการรวบรวมข้อมูล เป็นความสามารถในการพิจารณาข้อมูล ทั้งทางตรงและทางอ้อม จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งได้จากการคิด การพูดคุย การสังเกต ทั้ง จากตนเองและผู้อื่น รวมถึงการดึงข้อมูลจากประสบการณ์เดิมที่มีอยู่

3. ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล เป็นความสามารถ ในการพิจารณา ประเมิน ตรวจสอบ ตัดสินข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยพิจารณาถึง ที่มาของข้อมูล สถิติ และหลักฐานที่ปรากฏ

4. ความสามารถในการระบุลักษณะข้อมูล เป็นความสามารถในการจำแนกประเภท ของข้อมูล ระบุแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังข้อมูลที่ปรากฏ ซึ่งประกอบด้วยความสามารถในการพิจารณา แยกแยะ เปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูล การตีความ ประเมินว่าข้อมูลใดเป็นจริง ข้อมูล ใดเป็นเท็จ รวมถึงการระบุข้อสันนิษฐานหรือข้อตกลงเบื้องต้นที่อยู่เบื้องหลังข้อมูลที่ปรากฏ การ นำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่อาศัยข้อมูลจากประสบการณ์เดิมมาร่วมพิจารณาด้วย

5. ความสามารถในการตั้งสมมุติฐาน เป็นความสามารถในการพิจารณาถึงความ สัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างข้อมูลที่มีอยู่ ทำการสังเคราะห์ จัดกลุ่ม และลำดับความสำคัญของ ข้อมูล เพื่อระบุทางเลือกที่เป็นไปได้ โดยเน้นที่ความสามารถพิจารณา เชื่อมโยงเหตุการณ์และ สถานการณ์

6. ความสามารถในการลงข้อสรุป เป็นความสามารถในการพิจารณาอย่างมี เหตุผล เพื่อให้ข้อสรุปโดยใช้เหตุผลเชิงอุปนัย (Inductive Reasoning) หรือเหตุผลเชิง นิรนัย (Deductive Reasoning)

6.1 การสรุปความโดยใช้เหตุผลเชิงอุปนัย เป็นการสรุปความโดยพิจารณา ข้อมูลหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะเรื่อง เพื่อไปสู่กฎเกณฑ์หรือหลักการ

6.2 การสรุปความโดยใช้เหตุผลเชิงนิรนัย เป็นการสรุปความโดยพิจารณา จากกฎเกณฑ์ และหลักการทั่วไป เพื่อไปสู่เรื่องเฉพาะหรือสถานการณ์ที่ปรากฏ

7. ความสามารถในการประเมินผล เป็นความสามารถในการพิจารณาประเมิน ความถูกต้อง สมเหตุสมผลของข้อสรุป จึงเกิดจากการคิดวิเคราะห์ ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ใช้เหตุผลเชิงตรรกะ รวมทั้งความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ การตัดสินคุณค่าและเหตุการณ์อย่าง ถูกต้อง

การพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การใช้กระบวนการสอน และบรรยากาศในการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดพิจารณา ไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล ในสภาพการณ์ และข้อมูลที่ประสพ โดยที่บุคคลมีการประเมินสถานการณ์ เชื่อมโยงเหตุการณ์ ตีความ สรุปความ ตัดสินสภาพการณ์ แก้ปัญหาและเผชิญในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยเน้นที่ กระบวนการสอน 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเสนองาน เป็นขั้นของการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนมองเห็นคุณค่าของสิ่งที่ต้องเรียนรู้ รวมทั้งการเสนอสถานการณ์ปัญหา ประเด็นที่ชวนสงสัยหรือหลักการ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนพิจารณาระบุประเด็นปัญหา หรือทำความเข้าใจประเด็นปัญหาที่กำหนด

ขั้นที่ 2 ขั้นฝึกความสามารถในการคิด จะเน้นการฝึกทักษะในการคิดทั้งเป็นรายบุคคล คิดเป็นกลุ่มย่อย และสรุปผลการคิด โดยเน้นที่การกระตุ้นให้ผู้เรียนรวบรวมข้อมูล โดยการสังเกต พิจารณาความน่าเชื่อถือ ระบุลักษณะของข้อมูล การตั้งสมมุติฐาน การสรุปแบบอุปนัยและนิรนัย การประเมินข้อสรุป โดยผู้สอนสนับสนุนการฝึก และกระตุ้นการคิดของผู้เรียน

ขั้นที่ 3 ขั้นประเมินกระบวนการคิด เน้นความสามารถในการยืนยันข้อสรุปหรือเปลี่ยนแปลงข้อสรุป และความสามารถในการทำนายผลที่คาดว่าจะเกิดตามมา

ในกระบวนการสอนทั้ง 3 ขั้นตอน จะเน้นองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการคือ

ตัวผู้เรียนต้องมีความพร้อมทั้งด้านสติปัญญา ความสามารถในการคิด มีประสบการณ์ชีวิต มีแรงจูงใจในการเรียน มีวัฒนธรรมและค่านิยม ที่วุฒิภาวะเท่ากับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั่วไป

ตัวผู้สอนต้องพร้อมที่จะเป็นผู้ที่เอื้ออำนวย เป็นต้นแบบของความคิดวิจารณ์ เป็นผู้ประเมิน เป็นแหล่งความรู้ และเป็นผู้อำนวยการ

บรรยากาศในการเรียนการสอนต้องเน้นที่ความเป็นคนของผู้เรียนและผู้สอน มีแรงจูงใจภายใน ความปลอดภัย ความเปิดเผย และความสะตวกสบาย

จากกระบวนการสอนและขั้นตอนดังกล่าว ผู้วิจัยคาดว่าจะสามารถพัฒนานักศึกษาให้เป็นผู้ที่มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ ซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิจัยและตัดสินสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะสถานการณ์การพยาบาลที่ถูกต้องเหมาะสม อันจะเป็นผลที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพของการพยาบาล ซึ่งเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุดในวิชาชีพการพยาบาล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้

1. ได้ทราบถึงผลสัมพัทธ์ระหว่างแบบการเรียนของนิสิตนักศึกษา กับแบบการสอนของอาจารย์ ในการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล
2. ได้รู้รูปแบบการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ วิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวชที่เหมาะสม ต่อการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษา ตามแบบการเรียนของนักศึกษาพยาบาล
3. ได้เครื่องมือที่เป็นมาตรฐานในการวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล
4. ได้ทราบแบบการเรียนของนักศึกษาพยาบาล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย